

Europa kiest voor vrijere markt

Niet alleen internationale instellingen kozen volop de kaart van de ongeremde concurrentie. Ook Europa geraakte de voorbije decennia volledig in de ban van het concurrentiedenken. De creatie van een ééngemaakte Europese markt domineert steevast de Europese agenda.

Net als de WHO stelt de Europese Commissie vaak de vrije markt boven regels die mens en milieu moeten beschermen. De opvolging van de zogenaamde Lissabonstrategie maakt dit duidelijk. In 2000 (Lissabon) en 2001 (Gothenburg) formuleerden de Europese leiders drie doelstellingen voor de Europese Unie:

1. Er naar streven om tegen 2010 de meest competitieve en dynamische kenniseconomie van de wereld te zijn (economische pijler)
2. De instandhouding en de verbetering van het Europese sociale welvaartsmodel in stand houden en verbeteren (sociale pijler)
3. Streven naar duurzame ontwikkeling (ecologische pijler)

Het is duidelijk dat de eerste (economische) pijler heel wat forser uitvalt dan de andere. Het optrekken van de werkzaamheidsgraad naar 70 % - onder meer door het verhogen van de (brug)pensioenleeftijd – is één van de speerpunten van dit beleid.

Op ecologisch vlak heeft de Europese Unie haar verdiensten, dat kunnen we niet ontkennen. Heel wat van onze Belgische milieuwetgeving kwam er slechts na druk van Europa. Denken we bijvoorbeeld aan het Mestactieplan. Toch zien we dat de impact van het bedrijfsleven ook hier toeneemt. Momenteel is Europa bezig met het uitwerken van wetgeving rond het gebruik van allerlei chemische stoffen (Reach). De Europese industrie zet al haar lobbymiddelen in om deze wetgeving flink af te zwakken. En ze lijkt daar ook in te slagen. De Europese sociale pijler blijft het zwakke broertje. Ondanks een aantal sociale richtlijnen (ouderschapsverlof, telewerk, gelijkheid man-vrouw), blijft de sociale ontwikkeling onmiskenbaar achter op de economische uitbouw van Europa.

Een ééngemaakte Europese markt hoeft op zich geen slechte zaak te zijn en valt te verkiezen boven een systeem van overdreven protectionisme. Maar soms ligt marktfundamentalisme op de loer. “Bolkestein” is daar een voorbeeld van. In 2004 diende de toenmalige EU-commissaris Frits Bolkestein een ontwerprichtlijn in die streeft naar een doorgedreven liberalisering en deregulering van de dienstenactiviteiten in Europa. In principe is deze ontwerprichtlijn van toepassing op alle diensten aan bedrijven en consumenten. Er zijn slechts een paar uitzonderingen. Zo worden “rechtstreekse en gratis door de overheid gesubsidieerde diensten” uitgesloten. En hier wringt, net als bij GATS, het schoentje. Heel wat door de overheid gesubsidieerde diensten zijn niet gratis. We betalen immers zelf onze postzegels, onze ziekenhuisfactuur of het inschrijvingsgeld aan een

hogeschool. Het gevaar bestaat dan ook dat essentiële openbare diensten zoals gezondheidszorg en onderwijs niet gespaard worden en zich moeten schikken naar de concurrentieregels.

Bolkestein introduceerde ook het beginsel van het 'oorsprongsland'. Dit houdt in dat dienstverrichters enkel en alleen aan de nationale bepalingen van het land van oorsprong onderworpen zijn en niet aan de wetten van het land waar de diensten geleverd worden. Ook de controle op deze wetten komt dan bij het oorsprongland te liggen. Een Pools bedrijf verricht diensten in België tegen Poolse voorwaarden en wordt (al dan niet) gecontroleerd door de Poolse overheid. Het gevolg zal een enorme druk zijn op de landen met sociale, fiscale en milieunormen die het algemeen belang beter beschermen

"Bolkestein" ontlokte bijgevolg heel wat protest. Ook het ACV heeft, samen met de andere Europese vakbonden, verschillende keren gemanifesteerd tegen deze ontwerprichtlijn.

Mede onder deze druk bracht het Europees Parlement al heel wat wijzigingen (amendementen) aan deze ontwerprichtlijn aan. Zo zou Bolkestein bijvoorbeeld niet langer van toepassing zijn op een aantal sectoren, waaronder diensten van openbaar belang zoals gezondheidszorg. Bovendien zou ook het principe van het oorsprongsland sneuvelen. Een land blijft dus verantwoordelijk voor de arbeids- en loonvoorwaarden én voor de controle daarop. De bal ligt momenteel (juli 2006) opnieuw in het kamp van de Europese Commissie.

Op internationale fora getuigt de Europese Unie vaak van een zelfde vorm van marktfundamentalisme. John Vandaele legt de vinger op de zere wonde:

"Weet de Europese bevolking dat de EU een van de meest agressieve spelers is in de WTO? Dat de mondialisering die sommige Europeanen zo beangstigt in sterke mate door de EU wordt aangevuurd? Weten de mensen dat de EU er nooit in geslaagd is het IMF het Europese sociale model te doen verdedigen, terwijl ze haast tweemaal zo veel stemmen heeft als de VS? Weet de bevolking dat de EU er nooit een punt van gemaakt heeft om een paar minimale sociale rechten in te schrijven als toegangsticket tot de wereldeconomie?"

John Vandaele, Het Recht van de Rijkste, p. 324

De nationale staten volgen

Ook het beleid van de Europese regeringen staat continu in het teken van de concurrentiekracht. In België werden in 1989 en in 1996 wetten "tot vrijwaring van 's lands concurrentievermogen" ingesteld. Zo worden de lonen van de Belgische werknemers niet langer meer gekoppeld aan de productiviteitsstijgingen, maar aan de lonen van onze buurlanden. En niet alleen België denkt op die manier. Ook de andere westerse regeringen willen

kost wat kost de internationale concurrentiepositie van de ondernemingen op hun grondgebied versterken en trachten in dat licht sociale “lasten” en loonkosten te beperken. Een dergelijk beleid kan zorgen voor een stijging van de winsten van exportgerichte bedrijven. Dat klopt. Maar anderzijds is een loonblokkering en een daling van de koopkracht niet bevorderlijk voor de binnenlandse vraag.

Nogmaals, de regeringen hebben de laatste decennia hun eigen macht ondermijnd. Een overheid kan momenteel geen beleid meer voeren dat manifest indruist tegen de wil van financiële instellingen en bedrijven. De sociaal- en christendemocratische partijen, die in eigen land toch de rol van de overheid in de welvaartsstaat uitgebouwd hebben, spartelden aanvankelijk wat tegen, maar hebben zich toch bij de nieuwe dominantie van de markt neergelegd. De sociaal-democratie verschuift trouwens meer en meer naar het centrum en komt in liberaal vaarwater terecht. De Britse Labour premier Tony Blair is daar het voorbeeld bij uitstek van. We zien ook dat de landen met een sociaal gecorrigeerde vrije markteconomie het moeilijk krijgen. De klassieke verzorgingsstaat (met een hoge bescherming tegen werkloosheid, ziekte, ouderdom) komt in moeilijkheden. Tal van regeringsleiders geloven dat de verzorgingsstaat synoniem is van concurrentieverlies. Nederland en Duitsland zetten de voorbije jaren stevig het mes in de sociale zekerheid, verhoogden de pensioenleeftijd en zetten heel wat druk op mensen die van een vervangingsinkomen leven. Ook de Scandinavische landen, die bekend stonden om hun riant sociale politiek, gingen over tot forse besparingen. Ook al is het vrije marktdenken overal in West-Europa aan een opmars bezig, toch bleven de verschillen tussen bijvoorbeeld Engeland en België groot. In Engeland zwaaide in de jaren '80 de ultraliberale Margaret Thatcher van de Conservatieve Partij de plak. En of de Engelsen het geweten hebben! Thatcher is erin geslaagd om op ruim 10 jaar tijd van Engeland bijna een lagelonenland te maken. Het minimumloon werd afgeschaft. Aangezien er bovendien drastisch gesnoeid werd in allerlei sociale voorzieningen, is het niet te verbazen dat de armoede bij onze overzeese burens opnieuw hoge toppen scheerde. Collectieve diensten werden geprivatiseerd. Dus daarvan moest de doorsnee Brit ook geen heil verwachten. De Conservatieven konden dit maar “verwezenlijken” door de macht van de vakbonden aan banden te leggen, zeg maar te breken. Sinds Labour aan de macht is (1997), werden de scherpste kantjes afgevijld. Zo werd het minimumloon opnieuw ingevoerd. Maar van een echte stijlbreek is geen sprake.

Alhoewel ook in België de rechten van de werknemers vanaf de jaren '80 onder druk kwamen te staan en de werknemers in crisisperiode moesten inleveren, bleef de bescherming van de werknemers bij ons beter standhouden. Er kan in dat verband niet sterk genoeg gehamerd worden op het belang van sterke vakbonden!

Luc Impens – vormingsdienst ACV